

เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร: การคุ้มครองทางสังคม ด้านเด็กในสังคมไทย¹

อาจารย์ ดร.มาลี จิรวัฒนานนท์²

บทคัดย่อ

การคุ้มครองทางสังคมสำหรับเด็กซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายภายใต้การขยายฐานการคุ้มครองทางสังคม (Social Protection Floor (SPF)) ภายใต้ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและองค์การสหประชาชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 (UNPAF) บทความนี้เป็นการเปิดประเด็นในการดูแลเด็กตามสิทธิเด็กที่มีครอบครัวเป็นบริบทที่สำคัญ ด้วยสถานการณ์ทางสังคมที่มีความเสี่ยงในหลากหลายรูปแบบ อันเกิดจากการกระทำของมนุษย์และภัยจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคม ปัจจุบันมีรูปแบบครอบครัวที่หลากหลาย และแนวโน้มของประชากรที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ด้านกลับของประชากรวัยเด็กที่น้อยแต่ต้องรับภารกิจอันยิ่งใหญ่ การดูแลผู้พึ่งพิงโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มากขึ้น ดังข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ที่ระบุว่าในปี พ.ศ. 2553 ประชากรวัยเด็กมีจำนวน 13.2 ล้านคน ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวน 7.5 ล้านคน แต่การคาดการณ์ 20 ปีข้างหน้า คือ ปี พ.ศ. 2573 ประชากรวัยเด็กจะมีจำนวน 9.8 ล้านคน ในขณะที่ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวน 14.6 ล้านคน ดังนั้น กลุ่มเด็กในประเทศไทยที่มีอัตราการเกิดของทารกต่ำนั้น จึงเป็นกลุ่มประชากรที่มีความสำคัญมากในการนำพาประเทศให้พัฒนาต่อไป ในการสร้างฐานการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กในรูปของ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร (Child Support Grant) ซึ่งการให้เป็นตัวเงินนี้ ผู้ที่ดูแลเด็ก

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งภายใต้โครงการขับเคลื่อนนโยบายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร (คณะทำงานวาระทางสังคม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับคณะทำงานด้านเด็ก โดยการสนับสนุนจาก องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF)

²อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โดยเฉพาะครอบครัวสามารถนำไปแปรรูปเพื่อรับบริการในลักษณะต่าง ๆ ที่มีความต้องการจำเป็นสำหรับเด็ก เพื่อให้เด็กมีโอกาสดูแลเข้าถึงบริการทางสังคมเสริมสร้างพัฒนาตามช่วงวัยอันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและศักยภาพในการพัฒนานตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติต่อไป

เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร (Child Support Grant) เป็นเรื่องของสังคม โดยเฉพาะภาครัฐ ในการลงทุนทางสังคมในเด็ก และสะท้อนในพื้นที่ของครอบครัวที่ดูแลเด็กว่ามีใช้เป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละครอบครัวอีกต่อไป โดยเด็กในช่วงปฐมวัยหรือเด็กก่อนวัยเรียนคือ ช่วงทองของพัฒนาการมนุษย์ การดูแลเด็กจึงไม่อาจรอให้เด็กเจริญเติบโตเข้าสู่ระบบการศึกษาค่อยรับสวัสดิการต่าง ๆ ได้ มากกว่านั้นสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน การมีฐานการคุ้มครองทางสังคม เช่น กรณีเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตรนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการบรรเทาผลกระทบต่อความยากลำบากของครอบครัวที่ส่งผลเสียต่อพัฒนาการและคุณภาพชีวิตของเด็ก การเพิ่มโอกาสทางเลือกทางออกที่มากขึ้น ช่วยให้ครอบครัวสามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ ได้ และเป็นการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมในอีกด้านหนึ่งในเวลาเดียวกัน

คำสำคัญ : การคุ้มครองทางสังคม เด็กปฐมวัย และ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร

Abstract

In cooperation between Thai Government and The United Partnership Framework (UNPAF) from the year 2012 to 2016, children were one of the targets within the Social Protection Floor (SPF). So this article would like to show that the Convention on the Rights of the Child(CRC) should be promoted by the government. The government should released social policy like Child Support Grant(CSG) to support the families who cared their children. At the presents, families faced many social change

situations those made them vulnerability and less capacity to look after their children. To be supported, several types and economic classes families were available to things and accessed social services for look after their children in better quality lives. Moreover, the demography data illustrated that the number of child population decreased continuously, in the other hand the number of aging population were increasing. In 2012, the number of child population was 13.2 million and aging population was 7.5 million. Approximately 20 years later, in 2030, demographer forecasted that the amount of child population would be 9.8 million and aging population would be 14.6 million. In Thai society, the child birth rate was lower than the past that would impacted how young generation cared aging in their families and the aging society.

The Government should invested in child as Child Support Grant(CSG) for social investment because the rights of the child to be survival, participation, protection and development was public issues. Child Support Grant(CSG) provided better chance to children and their families to access the need and many social services. The golden period of children' development was childhood or pre-school children so the quality life of children, especially in the important period of human development, would effected to quality life of people and their potential for developing themselves and their country. Social Protection Floor(SPF) as Child Support Grant(CSG) would be the social welfare that increased alternative chances for different types of families to raised their children less hardship and that would enhanced not only the Convention on the Rights of the Child(CRC), but social justice also.

Keywords: Social Protection, Pre-school children, Child Support Grant

บทนำ

เด็กเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมาย ภายใต้การขยายฐานการคุ้มครองทางสังคม (Social Protection Floor (SPF) ซึ่งการคุ้มครองทางสังคมเป็นหนึ่งในประเด็นหลักของความร่วมมือ ภายใต้กรอบความร่วมมือหุ้นส่วนระหว่างรัฐบาลไทยและองค์การสหประชาชาติ พ.ศ.2555–2559 (United Nations Partnership Framework Thailand 2012–2016(UNPAF)) โดยมุ่งเน้นให้ประเทศไทยเพิ่มขีดความสามารถในการให้ความคุ้มครองทางสังคมขั้นพื้นฐานถ้วนหน้า และการให้สิทธิประโยชน์ในระดับสูงขึ้นโดยการจ่ายเงินสมทบ ซึ่งมีวัตถุประสงค์โดยรวมเพื่อการสร้างความยั่งยืนด้านการเงินและเชิงสถาบันแก่ระบบการประกันสังคม และระบบการคุ้มครองทางสังคม หลักการของการคุ้มครองทางสังคม คือ การกระทำร่วมกัน การนำความเสี่ยงของคนในสังคมมารวมกันเพื่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกัน อาจเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายและครอบคลุม เพื่อให้คนในสังคมได้รับความปลอดภัย หรือลดความเสี่ยงกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ทั้งที่คาดหมายได้และไม่ได้ในอนาคต คำว่า ฐานการคุ้มครองทางสังคม (SPF) อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐาน ซึ่งเพิ่มขีดความสามารถให้สมาชิกทุกคนในสังคมได้มีโอกาสเข้าถึงสินค้าและบริการขั้นพื้นฐานได้ตลอดเวลา โดยการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็ก คือ (www.ilo.org/publns) การมุ่งเน้นให้เด็กทุกคนได้รับความมั่นคงทางรายได้ขั้นพื้นฐาน ทำให้สามารถเข้าถึงโภชนาการ การศึกษา การดูแล ตลอดจนสินค้าและบริการอื่น ๆ ที่จำเป็นได้

การดูแลเด็กนั้นจำเป็นต้องมีการสนับสนุนการทำงานที่ของครอบครัว ครอบครัวนั้นได้รับการกล่าวว่า เป็นสถาบันทางสังคมหน่วยเล็กที่สุดแต่มีความสำคัญมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ความคาดหวังของสังคมต่อการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพนั้น โดยให้เป็นความรับผิดชอบของครอบครัวแต่ละครอบครัวอาจเป็นเรื่องที่เกินกำลังของแต่ละครอบครัว เนื่องจากปัจจุบัน

ครอบครัวในสังคมไทยมีลักษณะรูปแบบที่หลากหลาย มากกว่านั้น ยังมีสถานการณ์ทางสังคมที่เพิ่มความเสี่ยงที่ครอบครัวอาจไม่สามารถแก้ไขจัดการได้โดยลำพัง เช่น สถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ สถานการณ์วิกฤติเศรษฐกิจและการเมือง การใช้ความรุนแรงและความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนใต้ ปัญหาการพนันและการเพิ่มขึ้นของหนี้สินครัวเรือน เป็นต้น

บทความนี้ เป็นการนำเสนอประเด็นเรื่อง เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร (Child Support Grant)³ ซึ่งเป็นฐานคิดในด้านการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กโดยเปิดพื้นที่สาธารณะในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบเลี้ยงดูเด็กโดยเฉพาะภาครัฐเด็กซึ่งจะเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพร่วมดูแลสังคมต่อไปในอนาคต ที่ผ่านมานั้นอุดมการณ์ของครอบครัวไทยเป็นพื้นที่ส่วนตัวและการอบรมเลี้ยงดูเด็กก็เป็นเรื่องของแต่ละครอบครัว อย่างไรก็ตาม ด้วยสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยในอนาคตที่เด็กเกิดน้อยลง การมีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น เป็นสังคมผู้สูงอายุ รวมถึงสถานการณ์ครอบครัวที่มีความเปราะบางมากขึ้น ตลอดจนการมีนโยบายฯ ต่าง ๆ ด้านเด็กและครอบครัวหลายฉบับ ล้วนเปิดพื้นที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะบทบาทของภาครัฐในการพัฒนาเด็กเรื่องเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร เพื่อเป็นฐานการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็ก ส่วนของเนื้อหาบทความจะได้นำเสนอเป็น 4 ส่วน ตามลำดับ ดังนี้

- 1) เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร
- 2) สถานการณ์ครอบครัวที่เปลี่ยนแปลง กับความเสี่ยงของเด็กและครอบครัวไทย
- 3) เด็กปฐมวัย กับการได้รับความคุ้มครองทางสังคม : กรณีเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร

³Child Support Grant ปัจจุบันในประเทศไทย มีคำที่ใช้เรียก หรือให้ความหมายหลากหลาย เช่น เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร ค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็ก และเบี้ยสงเคราะห์บุตร เป็นต้น

4) การเปิดพื้นที่การขยายฐานการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กในสังคมไทย

1) เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร

เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร เป็นสิทธิประโยชน์ มาตรการด้านสวัสดิการเด็ก และครอบครัวที่ปรากฏในหลายประเทศทั่วโลก เช่น ประเทศสหราชอาณาจักร นอร์เวย์ ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น ซึ่งเงินนี้จะจ่ายให้กับพ่อ หรือแม่ หรือผู้ปกครอง/ผู้ดูแลเด็กตามกฎหมาย เพื่อผลประโยชน์ของบุตรในกรณีที่พ่อแม่แยกทางกัน การเป็นครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว (Single Parent Families) โดยแต่ละประเทศมีการกำหนดเกณฑ์ ลักษณะ การบริหารจัดการที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป้าหมายหลักของเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร เพื่อให้เด็กได้รับสวัสดิการขั้นพื้นฐานตามความต้องการจำเป็น การให้เป็นตัวเงิน แต่ไม่ใช่เรื่องเงินเป็นหลัก เช่น การจ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร ในประเทศออสเตรเลีย มีหลายวิธี ผู้จ่ายอาจจ่ายให้กับผู้รับโดยตรง หรือจ่ายผ่านหน่วยงานกลาง การหักจากเงินเดือนนายจ้างที่ต้องจ่ายเงินมาให้หน่วยงานกลาง บิดาหรือมารดา อาจมีการจ่ายเป็นสิ่งของ ซึ่งเทียบได้กับมูลค่าของเงิน เช่น จ่ายเป็นอาหาร เสื้อผ้า เครื่องใช้ในครัวเรือน ค่าเช่าบ้าน ค่าประกันสุขภาพ ค่ารักษาพยาบาล ค่าทำฟัน ค่าเล่าเรียน หรือค่าจ้างบริการดูแลเด็ก เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยนั้น ระบบกฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร นักวิชาการด้านกฎหมายได้กล่าวไว้ใน 2 ลักษณะ คือ (สมชาย ปรีชาศิลปกุล, 2552)

1) ระบบความรับผิดชอบในการดูแลบุตรโดยเอกชน (Private Child Support) โดยผู้ชายที่เป็นบิดาของเด็กต้องมีส่วนร่วมในการร่วมรับผิดชอบในการดูแลบุตร

2) ระบบความรับผิดชอบในการดูแลบุตรโดยรัฐ (Public Child Support) อันเป็นระบบซึ่งให้บทบาทกับรัฐในการทำหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลเด็ก

เรื่องเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตรนั้น หากเป็นกรณีที่ฝ่ายชายที่เป็นบิดาไม่ยอมจ่ายเงินดังกล่าว กรณีที่บิดาและมารดาหย่าร้างกัน ก็ต้องดำเนินการยื่นฟ้องต่อศาล

เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมซึ่งกระบวนการดังกล่าว นำมาซึ่งค่าใช้จ่ายและระยะเวลาที่ยาวนาน ในหลาย ๆ กรณีครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งส่วนมากเป็นครอบครัวที่มีแม่เลี้ยงลูกเพียงลำพัง/แม่เลี้ยงเดี่ยว (Single Mother Family) จึงรับภาระเพียงฝ่ายเดียว และพบว่าครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวหลายประเทศมักเผชิญกับภาวะความยากจน และมีความต้องการจำเป็นในการรับบริการสวัสดิการจากรัฐ

2) สถานการณ์ครอบครัวที่เปลี่ยนแปลง กับความเสี่ยงของเด็กและครอบครัวในสังคมไทย

ข้อมูลด้านประชากรและการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนไทยของภาคส่วนต่าง ๆ เป็นไปในทิศทางเดียวกันที่ว่า การเป็นสังคมผู้สูงอายุของสังคมไทย โดยจำนวนของอัตราการเจริญพันธุ์ที่ลดลง มีเด็กเกิดน้อยลงในแต่ละปี มากกว่านั้นเด็กที่เกิดยังมีคุณภาพต่ำเนื่องจากเกิดจากมารดาวัยรุ่น การเพิ่มขึ้นของครอบครัวพ่อหรือแม่คนเดียว โดยการคำนวณข้อมูลจากการสำรวจภาวะสังคมและเศรษฐกิจของครัวเรือนNSO(สำนักงานสถิติแห่งชาติ)ในปี2533และ2552 พบว่า ครัวเรือนพ่อหรือแม่คนเดียว ในปี พ.ศ. 2533 มีจำนวน 585,853 ครัวเรือน และในปี พ.ศ. 2552 เพิ่มขึ้นเป็น 1,397,956 ครัวเรือน ในจำนวนครัวเรือนดังกล่าวของปี พ.ศ. 2552 เป็นครัวเรือนแม่วัยแรงงานกับบุตรวัยเด็กจำนวน 471,859 ครัวเรือน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางประชากรกับรูปแบบการอยู่อาศัยของครัวเรือนไทย พบว่า มีความหลากหลาย เช่น ครัวเรือนสามีภรรยา ครัวเรือนพ่อแม่ลูก ครัวเรือนพ่อหรือแม่คนเดียว ครัวเรือนข้ามรุ่น ครัวเรือนอาศัยอยู่กับคนอื่น และครัวเรือนอื่น ๆ สิ่งที่น่าสนใจคือ ตัวเลขที่เพิ่มขึ้นของคนต่างรุ่น ในลักษณะครัวเรือนข้ามรุ่น หรือครอบครัวแห่งกลาง คือ อาจเป็นปู่ ย่า ตา ยาย อยู่กับหลาน ในปี พ.ศ. 2533 มีจำนวน 179,676 ครัวเรือน และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2552 มีจำนวน 1,249,154 ครัวเรือน (ธนานนท์ บัวทอง และวรเวศม์ สุวรรณระดา,2555) การอยู่อาศัยของครัวเรือนหรือครอบครัวโดยสมาชิกของครอบครัวที่รับบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะครอบครัวที่มีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดบางประการ เช่น การทำบาทบาทควบคู่ของการเป็นพ่อและแม่

ของครอบครัวแม่คนเดียว รวมถึงมีหัวหน้าครอบครัวหารายได้หลักคนเดียว การทำ
บทบาทเป็นผู้ปกครองเสมือนพ่อแม่ดูแลลูกของปู่-ย่า ตา-ยาย ซึ่งเป็นผู้สูงอายุดูแลหลาน
เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อการดูแลเลี้ยงดูเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังกรณี
ตัวอย่างข่าวซึ่งสะท้อนสถานการณ์ทางสังคมความเปราะบางของครอบครัว

“...นางหนึ่ง (นามสมมติ) อายุ 19 ปี ผู้ต้องหาให้การว่าตั้งท้องได้ 7 เดือน และ
ยังมีลูกชายวัย 8 เดือนอีก 1 คน อาศัยอยู่กับแม่ของตนเอง ตนเองจบ ม.6 ก็
ทำงาน....ประมาณปี 2551 เศรษฐกิจไม่ดี โรงงานปิด ตนเองถูกให้ออกจากงาน
สามีก็ทิ้งไปมีภรรยาใหม่ ตนเองจึงต้องเอาเงินที่เก็บไว้เล็กน้อยมาเลี้ยงลูก เลี้ยง
แม่และตนเองซึ่งกำลังตั้งท้อง หลายเดือนเข้า เงินหมด เริ่มอดอยาก...วันนี้ไม่มี
เงินติดบ้าน นมลูกก็หมด ข้าวก็หมด ค่าเช่าห้องก็ไม่มีจ่าย....เข้าไปร้านทองเพื่อ
จะขอเงิน แต่วินาทีนั้นกลับพบว่าตนเองคิดผิด จึงขอดูสร้อยข้อมือ และวิ่งออก
จากร้านทันที ก่อนจะถูกจับกุมดำเนินคดีในที่สุด” ที่มา : ([http://tnews.teenee. om/crime](http://tnews.teenee.om/crime) อ้างถึงใน www.midnightuniv.org)

จากข่าวดังกล่าว เป็นลักษณะครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น โดยงานวิจัยหลาย
ชิ้นได้กล่าวถึงความเสี่ยงของการเผชิญปัญหาของครอบครัวลักษณะนี้ เด็กที่อยู่ใน
ครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างกันมีชะตากรรมที่เลวร้ายกว่าเด็กที่พ่อแม่เสียชีวิต แต่ยังดีกว่าเด็ก
ที่มีแม่วัยรุ่น การเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่พ่อหรือแม่เป็นวัยรุ่น จึงมีความเปราะบางเสี่ยง
ต่อการเกิดปัญหาต่าง ๆ โดยทั่วไปแม่วัยรุ่นมักมีปัญหาด้านสุขภาพจิตและเศรษฐกิจก่อน
จะให้กำเนิดทารก ด้วยความเสียเปรียบเชิงเศรษฐกิจเมื่อเทียบกับแม่ที่มีอายุมากกว่า
แม่วัยรุ่นจึงเผชิญปัญหาต่าง ๆ มากกว่า โดยมีแหล่งทรัพยากรที่สนองความต้องการต่าง ๆ
น้อยกว่าเมื่อเทียบกับพ่อแม่โดยทั่ว ๆ ไป การให้กำเนิดของแม่วัยรุ่นจึงกลายเป็นปัจจัย
หนึ่งในการโยนโยสั่นไหว การเผชิญภาวะยากลำบากในระยะยาว (Judith S.
Walterstein, 1986, อ้างถึงใน ศุภลักษณ์ พุทธิพงษ์สิทธิ์, 2537; Brooks B. Jane,
2001, อ้างถึงใน มาลี จิรวินนานนท์, 2551) สภาพครอบครัวดังกล่าวย่อมส่งผลต่อการ
เลี้ยงดูเด็กซึ่งเป็นไปอย่างยากลำบาก และขาดสวัสดิการสังคมที่รองรับอย่างเพียงพอ เมื่อ

ครอบครัวเผชิญสถานการณ์การตกงานของผู้หญิงที่เป็นแม่และเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยแบกรับภาระในการดูแลแม่ของตน และลูก ๆ ซึ่งเป็นช่วงเด็กเล็กปฐมวัย ก่อให้เกิดวิกฤติครอบครัวกระทบไปสู่ปัญหาสังคม คือ การก่อคดีลักทรัพย์ดังกล่าว เมื่อขาดหัวหน้าครอบครัว ผู้หญิงที่เป็นแม่ติดต้องซัง ทั้งไว้เพียงยายและหลาน รวมถึงหลานที่จะติดสืบทอดโลกอีกไม่กี่เดือน ซึ่งก็จะกลายเป็นลักษณะครัวเรือนแหวกกลางหรือครัวเรือนข้ามรุ่นที่มีผู้สูงอายุอยู่กับเด็กต่อไป

การขาดฐานการคุ้มครองทางสังคม ทำให้กลุ่มครอบครัวที่เผชิญภาวะยากลำบาก ยากไร้ (Deprivation) อาจจะไม่มีความหวังในการหลุดพ้นจากวงจรความยากจนได้ กรณีข้างต้น การได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การตกงานของผู้หญิงที่เป็นแม่ ทำให้ครอบครัวไม่สามารถดำเนินชีวิตตามปกติได้ ส่งผลกระทบต่อปัญหาในระดับบุคคล คือ ผู้หญิงที่เป็นแม่ติดต้องซัง เด็ก ๆ และยาย ต้องพึ่งพาบุคคลอื่นต่อไป ปัญหาในระดับครอบครัว คือ การปรับบทบาทของยายซึ่งต้องกลายมารับบทบาทของแม่ในการเลี้ยงดูหลาน ซึ่งอยู่ในช่วงวัยที่แตกต่างกัน ความขาดแคลนในเรื่องของปัจจัยขั้นพื้นฐานต่าง ๆ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย การดูแลให้เด็กได้รับการเติบโต มีการกระตุ้นพัฒนาการต่าง ๆ ตามช่วงวัย เป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังกับครอบครัว แต่ในความเป็นจริงแล้วสิ่งที่สนับสนุนหรือส่งเสริมความสามารถดังกล่าวที่รัฐสนับสนุนต่อครอบครัวโดยทั่วไป ยังอยู่ในเงื่อนไขและขอบเขตที่จำกัด และขาดการประเมินความต้องการจำเป็นระหว่างครอบครัวทั่วไป กับครอบครัวที่มีความเปราะบาง ดังเช่น แม่เลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น ครอบครัวที่ผู้นำครอบครัวติดต้องซัง และครัวเรือนแหวกกลาง เป็นต้น ซึ่งการสร้างความปลอดภัยในการจัดบริการสวัสดิการสำหรับเด็กและครอบครัวดังกล่าว อาจต้องมีบริการเฉพาะที่รองรับ หรือการสร้างขยายฐานการคุ้มครองทางสังคมกับเด็กและครอบครัวในทุกระดับสถานะ เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม และเป็นการทำงานต้นทางเชิงการป้องกันการเกิดปัญหาสังคม เช่น การก่อคดีลักทรัพย์ ดังข่าวที่นำเสนอ ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งเป็นกำพร้าอยู่กับยาย เป็นต้น มากกว่านั้น งานวิจัยที่กลุ่มตัวอย่างเป็นครอบครัวแม่วัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยว มีข้อค้นพบว่าองค์ประกอบที่ขาดไปหรือมีต้นทุนต่ำในเรื่องครอบครัวที่เข้มแข็ง คือ ความยากลำบาก หรือการพึ่งตนเองได้

ทางเศรษฐกิจ และองค์ประกอบเรื่องการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยง (มาลี จิรวัดนานนท์, 2551) ซึ่งหากต้องการให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งสามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีนโยบายเพื่อนำไปสู่บริการการสนับสนุนครอบครัวเพื่อลดความตึงเครียดในภาวะวิกฤติ รวมถึงการเพิ่มโอกาสให้ครอบครัวได้เข้าถึงสิทธิและบริการสวัสดิการสำหรับเด็กและครอบครัวที่พึงประสงค์

นอกจากข่าวการนำเสนอของสื่อมวลชนแล้ว การเก็บข้อมูลจากภาคสนามในกลุ่มผู้ปกครอง / ผู้ดูแลเด็กที่เป็นผู้ใช้บริการจากองค์กรสวัสดิการเด็กและครอบครัว จำนวน 6 แห่ง⁴ ก็สะท้อนถึงการขาดแคลนทรัพยากรที่เพียงพอในการดูแลเลี้ยงเด็ก ซึ่งข้อมูลจากผู้ให้บริการ/ผู้ปกครองบ่งบอกถึงความต้องการจำเป็นในการได้รับการสนับสนุนจากรัฐที่มากขึ้น ดังเสียงของผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการจากองค์กรสวัสดิการเด็กและครอบครัว เช่น

“...ทั้งชุมชนมันหาเข้ากินค่า เพราะฉะนั้นเรื่อง การเลี้ยงเด็กนี่มันก็มีปัญหาค่ะ เพราะสมมติเราเลี้ยงอยู่คนเดียว มันไม่มีคนเลี้ยง ไม่มีเงินค่าจ้าง...” (ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการจากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก, 2 กุมภาพันธ์ 2557)

“มีพี่ชายคนโต แล้วก็แฝดน้อง เป็นไฮเปอร์ๆ กรวยได้อีกเสป แล้วก็กระดุกกระพอกบิดเพราะว่าตอนอยู่ในท้องจะเบียดกันกับแฝดพี่....คนโตเขาจะอยู่กับตากับยาย แต่สองแฝดพี่น้อง หนูจะขังไว้ในกรง แล้วก็เปิดโทรทัศน์ให้ดู เพราะว่า หนูต้องทำงานบ้านหลายอย่าง ซักผ้า” (ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการจากสหทัยมูลนิธิ, 21 กุมภาพันธ์ 2557)

“....ชาวบ้านเยอะมาก แม่ก็เมา ก็บอกให้พาลูกมาอยู่ที่นี่ แต่ก็ยังไม่ยอมปล่อยลูกลูกได้ 4 เดือน ปล่อยให้อยู่กับอีกคน 5 ขวบ เด็ก ๆ อยู่ในบ้าน ปล่อยอยู่ในบ้าน

⁴ องค์กรสวัสดิการเด็กและครอบครัว 6 แห่ง ได้แก่ สหทัยมูลนิธิ มูลนิธิดวงประทีป มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมฯ) มูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาศุภคผล (ศูนย์เมอร์ซี่) มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก และมูลนิธิเพื่อเด็กพิการ

แล้วก็ปิดไฟ แล้วบ้านมีขยะ แม่ก็เมา บ้านก็เหม็นเน่าไปหมด...” (ผู้ปกครอง/ ผู้ใช้บริการ มูลนิธิเด็กก่อนในสลัมฯ, 29 มกราคม 2557)

“...สองในสาม เด็กไม่ได้อยู่กับพ่อแม่...หลังคลอด แม่เลี้ยงดูลูกประมาณปี สอง ปี ผู้หญิงที่เป็นแม่ก็ไม่ไหว หมายความว่า ต้องไปทำงานหรือว่าหาผู้ชายคนใหม่ ซึ่งเด็กจะให้ไปอยู่กับย่าหรือยาย...” (ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการจากมูลนิธิส่งเสริม การพัฒนาบุคคล, 30 มกราคม 2557)

นอกจากนี้ ในส่วนของบุคลากรเจ้าหน้าที่ที่ทำงานของมูลนิธิหลายแห่งให้ ข้อมูลตรงกันว่า คนในชุมชนแออัดที่ทำงานด้วยนั้น ส่วนใหญ่ชาวบ้านรับจ้างรายวัน มีรายได้ไม่แน่นอน ประสบปัญหาเสพติด บางครอบครัวพ่อหรือแม่ติดต้องขัง การละทิ้ง กันอพยพย้ายกันไปทำงานที่อื่นของพ่อแม่้วยหนุ่มสาว ทั้งเด็กให้เป็นกำพร้าอยู่ในการดูแล ของปู่-ย่า ตา-ยาย การเพิ่มจำนวนขึ้นของแม่้วยเยาว์ สิ่งเหล่านี้คือความจริงที่ครอบครัว ต้องเผชิญ ดังนั้นสังคมจึงต้องรับรู้ในวิถีชีวิตของครอบครัวที่ปรับเปลี่ยนจากรอยภาพ ครอบครัวในอดีตมาสู่โลกแห่งปัจจุบันที่สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการศึกษา นำพาชีวิตครอบครัวไทยให้ดำรงอยู่ภายใต้ภาวะความเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ อันส่งผล กระทบต่อความมั่นคงของครอบครัว และบุคคลโดยเฉพาะการทำบทบาทหน้าที่หลักของ ครอบครัว พ่อแม่ หรือผู้ปกครองในการเลี้ยงดูเด็ก โดยเฉพาะเด็กที่เป็นช่วงวัยทองของการ พัฒนา คือ เด็กเล็กหรือเด็กปฐมวัย และเป็นวัยที่ไม่สามารถช่วยเหลือดูแลตนเองได้ แตกต่างจากเด็กวัยรุ่น และเด็กวัยรุ่น มากกว่านั้น การดูแลเด็กปฐมวัยซึ่งผู้ปกครอง พ่อแม่ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ต้นทุนในการดูแลเด็กปฐมวัยที่สำคัญที่ครอบครัวในปัจจุบัน ต้องแบกรับภาระรับผิดชอบกันเอง คือ ค่าเสียโอกาส เช่น การต้องออกจากงาน การขาด งานกรณีไม่มีคนดูแล รวมถึงสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ ที่รองรับสำหรับเด็กปฐมวัยมักคาบเกี่ยว อิงไปที่ผู้ปกครอง พ่อแม่ เป็นหลักแต่ไม่ใช่ว่าการที่ระบุให้สิทธิประโยชน์ที่ตัวเด็กโดยตรง เช่น การประกันสังคมของแรงงาน ที่มีเงินสงเคราะห์บุตร(Child Benefit) กรณีที่บิดา หรือมารดาเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคมและมีบุตร 0 – 6 ปี เป็นต้น

3) เด็กปฐมวัย⁵ กับการได้รับการคุ้มครองทางสังคม : กรณีเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร

3.1) ยุคสมัยที่อัตราการเกิดของเด็กน้อยลง แต่จำนวนผู้สูงอายุกำลังเพิ่มมากขึ้น

โครงสร้างประชากรของสังคมไทยที่มีจำนวนเด็กเกิดที่น้อยลง ในขณะที่จำนวนผู้ที่ต้องการการดูแลหรือผู้พึ่งพิง โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นจึงเป็นความต้องการของสังคมในอนาคตที่ว่า เด็กในช่วงวัยนี้ที่จะเติบโตต่อไปนั้น จำเป็นต้องเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศในการแบกรับภาระการดูแลคนทั้งในรุ่นพ่อ – แม่ และปู่ – ย่า ตา – ยาย ในอนาคตที่เป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่อย่างเกื้อกูล ความเป็นอยู่ที่ดีร่วมกัน (Well-Being)

ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ระบุว่าในปี พ.ศ. 2553 จำนวนประชากรทั้งหมด 63.7 ล้านคน เป็นประชากรวัยเด็ก จำนวน 13.2 ล้านคน ประชากรผู้สูงอายุจำนวน 7.5 ล้านคน การคาดประมาณการข้อมูลของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล อีกประมาณ 20 ปีต่อมา คือ ปี พ.ศ. 2573 จะมีประชากรทั้งหมดจำนวน 64.5 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรวัยเด็ก จำนวน 9.8 ล้านคน และประชากรผู้สูงอายุจำนวน 14.6 ล้านคน (<http://witayakornclub.wordpress.com>) จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นถึงความสำคัญและจำเป็นในการให้การสนับสนุนครอบครัว โดยไม่ผลักภาระความรับผิดชอบให้การดูแลเด็กเป็นเพียงเรื่องภายในครอบครัว แต่การดูแลเลี้ยงดูเด็กให้สามารถเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพเป็นเรื่องของสังคม โดยเฉพาะบทบาทของภาครัฐในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดให้มีสวัสดิการเด็กและครอบครัวที่เพียงพอ นั่นคือ

⁵ **เด็กปฐมวัย** ในประเทศไทย การให้ความหมายของเด็กปฐมวัยมีความหลากหลาย เช่น เด็กปฐมวัยหมายถึง เด็กแรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1 ครอบคลุมทั่วไป เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ รวมถึงเด็กต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556) หรือ เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กวัย 0 – 5 ปี ซึ่งเป็นนิยามที่ระบุไว้ในนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี เป็นต้น

ต้องมีการลงทุน ที่เรียกว่า “การลงทุนทางสังคมในเด็ก” (Social investment in Children)

3.2) การลงทุนทางสังคมในเด็ก

หลายประเทศที่มีการจัดสวัสดิการด้านเด็กและครอบครัว โดยมีนโยบายและมาตรการที่ปรับพัฒนาตามสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปให้มีความเหมาะสมกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม หนึ่งในหลายประเทศที่อ้างอิงฐานคิดในการให้ความสำคัญกับการลงทุนในเด็ก คือ ประเทศแคนาดา ซึ่งในระดับของการลงทุนทางสังคมในเด็ก (Social investment in Children) นี้ เนื่องด้วย พ่อ แม่ มีหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูก ได้รับสิทธิพลและข้อจำกัดจากสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้รัฐบาลต้องเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือและมีสิทธิพลต่อพ่อ แม่ เช่น การจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้มีโรงเรียน มีบริการดูแลเด็กก่อนวัยเรียน และมีการสนับสนุนรายได้ของครอบครัว เป็นต้น (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์, 2557) ประเทศแคนาดาจึงมีนโยบายหลายนโยบายที่ว่าด้วยการต่อสู้กับความยากจนในเด็ก ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา งานวิจัยของ Prof. Knowles พบว่า เด็กในช่วงวัย 0 – 5 ปี เป็นช่วงที่สมองกว่าร้อยละ 90 กำลังเจริญเติบโต หากรัฐไม่ลงทุนในการพัฒนาเด็กในช่วงเวลานี้แล้ว รัฐจะหมดโอกาสในการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา และการวางรากฐานทั้งทางด้านพฤติกรรม อารมณ์และสังคมของเด็กไปตลอดชีวิต และงานวิจัยกว่าหลายทศวรรษในสหรัฐอเมริกาที่มีข้อค้นพบที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกันว่า การลงทุนในเด็กปฐมวัยเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าอย่างมาก ทั้งต่ออนาคตของเด็ก และต่อสังคมเศรษฐกิจของประเทศ โดยอัตราผลตอบแทนการลงทุนในเด็กปฐมวัย 1 ดอลลาร์ในวันนี้ ประเทศจะได้รับผลตอบแทนคืนกลับมาสูงถึง 7 เท่าในอนาคต ทั้งในรูปของการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้จนสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานของเด็ก การลดโอกาสในการตั้งครกในวัยเรียน และการลดอัตราการก่ออาชญากรรมในอนาคตถึงร้อยละ 50 ซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องใช้ในการบำบัดรักษาและแก้ไขปัญหาสังคมดังกล่าวเป็นจำนวนมาก (<http://apps.qlf.or.th> และ <http://www.prachachat.net/news>)

ดังนั้น หากประเทศไทยจะมีการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็ก กรณี เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร (Child Support Grant) ซึ่งเป็นการลงทุนทางสังคมในเด็ก ที่รัฐบาลเข้ามามีบทบาทภายใต้สถานการณ์และบริบททางสังคมไทย ที่ในวันนี้ไม่ใช่เด็กทุกคนที่มีครอบครัวทางชีวภาพสายเลือดเดียวกัน มากกว่านั้นเด็กหลาย ๆ คนที่อยู่ในครอบครัวแต่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากผู้ปกครองที่เป็นพ่อแม่ เนื่องจากการย้ายถิ่นเพื่อหางานทำ การที่พ่อแม่ไม่มีเวลาต้องทำงานหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวจึงฝากเด็กไว้กับผู้ดูแล ผลกระทบต่อตัวเด็กในกรณีที่ครอบครัวไม่สามารถดูแลรับผิดชอบได้เห็นได้จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2552 ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ว่า เด็กอายุระหว่าง 0-5 ปี ซึ่งอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์เด็กอ่อนๆ ในสังกัดกระทรวงฯ มีจำนวน 1,731 คน เป็นข้อมูลในเดือนพฤษภาคม การที่เด็กไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัวจะขาดความรู้สึกผูกพันระหว่างพ่อแม่และลูก ซึ่งอาจส่งผลเสียร้ายแรงต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมของเด็ก เนื่องจากครอบครัวจะให้บทเรียนที่จำเป็นในการพัฒนาด้านอารมณ์ ความรู้สึกเข้าใจผู้อื่น ทักษะทางสังคมและการมีตัวตนของเด็ก เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์เมื่อมีอายุต่ำกว่า 3 ปี เป็นปัญหาที่น่าห่วงใยเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากมีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าการให้เด็กอยู่ในสถานสงเคราะห์ดังกล่าวจะปิดกั้นการเรียนรู้และพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กอย่างมาก (www.unicef.org/thailand)

3.3) เด็กปฐมวัยและครอบครัวกับการเผชิญความเสี่ยงด้านต่าง ๆ

เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันนี้ การดูแลเด็กเล็กหรือเด็กปฐมวัยเป็นบทบาทความรับผิดชอบของครอบครัวเป็นหลัก ดังนั้น การขยายฐานการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็ก จำเป็นต้องเพิ่มโอกาสให้เด็กที่พำนักในประเทศไทยทุกคนมีการเข้าถึงสิทธิบริการสวัสดิการขั้นพื้นฐานได้มากขึ้น เพื่อให้ครอบครัวเพิ่มโอกาสและความสามารถในการจัดหาบริการด้านการศึกษา โภชนาการ การดูแลสุขภาพ และบริการอื่น ๆ ที่มีความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กได้

ข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ และการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่จากองค์กรสวัสดิการเด็กและครอบครัวเพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ทางสังคม ดังที่ได้กล่าวถึง

แล้วนั้น พบข้อมูลที่เป็นหลักฐานยืนยันว่าเด็กและครอบครัวยังขาดความมั่นคง โดยความเสี่ยงต่าง ๆ ดังนี้

3.3.1) ความยากลำบากของครอบครัว และภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของเด็ก

การเก็บข้อมูลในพื้นที่องค์กรสวัสดิการด้านเด็กและครอบครัวนั้น ในส่วนของผู้ปกครอง หรือคนที่ดูแลเด็กเล็ก พ่อแม่ หรือเครือญาติได้สะท้อนถึงบริบทชุมชนและครอบครัวที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร การเงิน และการบริหารจัดการ รวมถึงสวัสดิการต่าง ๆ ที่เป็นบริการสวัสดิการเด็กและครอบครัวที่จะช่วยให้การเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไม่ติดขัดด้วยปัญหาและแรงกดดันโดยลำพังของครอบครัวอย่างโดดเดี่ยว ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ครอบครัวเป็นผู้แบกรับไว้เกือบทุกด้าน เช่น ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ และค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ดังกรณีตัวอย่าง

“...อย่างน้อย 0 – 3 ปีแรก การกิน การอยู่ ค่านม ค่าแพมเพิสท์ ค่าอาหาร ค่ายา แต่พอ 3 – 6 ปี นี้อีกจะเพิ่มในส่วนค่าเสื้อผ้า ค่าใช้จ่าย หนังสือ...”
(ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการ จากมูลนิธิดวงประทีป, 31 มกราคม 2557)

นอกจากกรณีของเด็กปฐมวัยในครอบครัวทั่วไปแล้ว ยังมีเด็กพิเศษในช่วงปฐมวัยที่อยู่ในหลาย ๆ ครอบครัว ซึ่งต้องได้รับการพิเศษเฉพาะ เช่น เด็กพิการ เป็นต้น ดังข้อมูลจากผู้ปกครองของเด็กพิการ

“.....แม้ก็รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทุกอย่าง จนถึงจุดหนึ่งที่เรารู้จักโรคที่เป็นมากขึ้นแรก ๆ ก็หมดไปหลายแสนอยู่....แต่ปัจจุบันค่าใช้จ่ายจะเป็นเรื่องของความพิเศษทางด้านพัฒนาการ อาหาร สมมติลูกเราเป็นเด็กประเภทของสมองพิการ สำหรับลูกของแม่ น้ำหนักเขาไม่ได้เท่ากับเด็กทั่วไป ต้องมีนมที่เป็นสารอาหารที่มันครบถ้วน ทดแทนช่วงนั้นไป ข้าวก็กินไม่ได้ ก็จะมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเรื่องนี้แล้วการที่เขา ไม่สามารถสื่อสารกับเราได้เรื่องการขับถ่าย ทำให้เราต้องซัพพอร์ตค่าใช้จ่ายแพมเพิสท์ ก็จะหนักเรื่องพวกนี้รวมทั้งของเล่นเพื่อการฟื้นฟู

พัฒนาการเด็กที่ต้องมี....” (ผู้ปกครอง/ผู้ให้บริการ นาง ก(นามสมมติ)จากมูลนิธิ เพื่อเด็กพิการ, 10 กุมภาพันธ์ 2557)

กรณีเด็กพิการนั้น จะเห็นได้ว่าครอบครัวอาจมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ในกรณีการไปพบแพทย์ สิ่งที่มาคือค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เพราะกรณีของเด็กพิเศษนั้น เวลาที่ใช้รถโดยสารประจำทางสาธารณะ พ่อแม่ ผู้ปกครอง มักประสบสถานการณ์เบียดขับหรือการไม่เป็นมิตรของคนบางกลุ่มในสังคม ดังตัวอย่าง

“....ไปโรงพยาบาล พอเป็นเด็กพิเศษเข้าไป สายตาอันดับแรกมอง จะมีเชื้อโรครึเปล่า สกปรกรึเปล่า ดูลึนๆลายยี้ด....เรามีปัญหาเรื่องรถ ปออ....เราขึ้นไปแล้ว ลูกร้อง ๆ ๆ ๆ เขาเชิญลง เขาบอกว่า ช่วยอุ้ดปากลูกหน่อยได้ไหมคะ.....แต่ดิฉันก็ไม่ว่าอะไร เราก็เียบ เจอบ่อย ถ้าเขาเดินมาก็จะพูดว่า ลูกแม่เป็นเด็กพิเศษ...ก็ทนไปนะคะ แล้วเด็กพิเศษไม่ได้รวยทุกคนไงคะ ไปที่ก็ลำบาก มาที่ก็ลำบาก บางทีอยากถามว่ารัฐบาลมองเห็นไหม...” (ผู้ปกครอง/ผู้ให้บริการ นาง ข (นามสมมติ) จากมูลนิธิเพื่อเด็กพิการ, 10 กุมภาพันธ์ 2557)

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้เห็นสภาวะความไม่มั่นคงของครอบครัวในการดูแลปกป้องคุ้มครองเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และได้รับสวัสดิการขั้นพื้นฐานตามสิทธิที่เด็กพึงได้รับ สำหรับข้อมูลจากเอกสารแผนงานยุทธศาสตร์ด้านเด็กปฐมวัย โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2556) ก็ได้กล่าวถึงครอบครัวในลักษณะต่าง ๆ เช่น ครอบครัวที่ยากจนมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงดูลูกอย่างมีคุณภาพ โดยเด็กร้อยละ 3.1 ไม่ได้เข้ารับการบริการจากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในรูปแบบต่าง ๆ (สศ. 2553 อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในครอบครัวไทยที่ยากจนที่สุด ร้อยละ 54.8 (MIC, 2550) ที่ได้เข้าเรียน และเด็กที่ไม่ได้มาจากครอบครัวไทยร้อยละ 44 (ข้อมูล MIC, 2550) ได้เข้าเรียน และพ่อแม่ ผู้ปกครองขาดความรู้ เจตคติที่ดี ไม่ให้เวลาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย และไม่ได้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่ รวมถึงมีการสนับสนุนที่ไม่เพียงพอสำหรับเด็กที่มีความ

ต้องการพิเศษ กับเด็กพิการ เด็กที่คลอดจากมารดาที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม มีปัญหาหรือภาวะผิดปกติเมื่อแรกเกิด มีภาวะการเจ็บป่วยเรื้อรัง ภาวะบกพร่อง เป็นต้น

3.3.2) ด้านสุขภาพ โภชนาการและการพัฒนาการ

การสำรวจพัฒนาการเด็กปฐมวัยในปี พ.ศ. 2553 โดยสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่าเด็กจำนวนมากยังมีพัฒนาการไม่สมวัย และไม่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ ข้อมูลที่ว่า เด็กอายุ 1-3 ปี มีพัฒนาการรวมปกติ ร้อยละ 71.4 เด็กอายุ 4-5 ปี มีพัฒนาการรวมปกติ ร้อยละ 68.2 (อ้างอิงในสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556) นอกจากนี้ การรายงานสถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย (0-5 ปี) ในรอบ 15 ปีที่ผ่านมา พบว่า เด็กปฐมวัยประมาณร้อยละ 30 หรือ 1 ใน 3 ของเด็กเล็กในประเทศไทยมีพัฒนาการล่าช้า การมีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา ร้อยละ 20 ตามด้วยพัฒนาการทางปฏิภณไหวพริบและการเข้าสังคม อีกร้อยละ 5 ซึ่งพัฒนาการทั้ง 2 ด้านจะมีผลต่อระดับสติปัญญาส่งผลกระทบต่อเด็กกลุ่มนี้ในการเรียนรู้ทั้งด้านทักษะการอ่าน เขียน คิด คำนวณ และไอคิว (สุริยะเดช ตรีปাত্রี, ผู้อำนวยการ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็ก อ้างถึงใน www.banmuang.co.th) นอกจากนี้ ข้อมูลจากสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุขก็ระบุว่า สถานการณ์เด็กเกิดใหม่ ที่มีน้ำหนักแรกเกิดต่ำ (ต่ำกว่า 2,500 กรัม) ในปี พ.ศ. 2548 ตัวเลขอยู่ที่ร้อยละ 11.2 มาในปี พ.ศ. 2552 ตัวเลขอยู่ที่ร้อยละ 11.4 และแม้ข้อมูลการสำรวจด้านอาหารและโภชนาการแห่งชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2538 – 2546 สำหรับภาวะทุพโภชนาการในเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี จะมีการปรับตัวดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จด้านโภชนาการสำหรับเด็กยังขาดความต่อเนื่อง การสำรวจสถานการณ์เด็กในประเทศไทยชี้ให้เห็นว่า เด็กที่อายุต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 9.3 มีน้ำหนักค่อนข้างต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 11.9 ค่อนข้างเตี้ย ร้อยละ 0.4 จัดอยู่ในกลุ่มที่มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์อย่างรุนแรงและร้อยละ 1.9 อยู่ในภาวะแคระแกร็นมาก (www.unicef.org/thailand)

การดูแลสุขภาพ โภชนาการ และพัฒนาการของเด็กปฐมวัย จึงมีความเปราะบางในการที่เด็กจะขาดโอกาสในการมีสุขภาพที่ดี ไม่ได้รับโภชนาการที่เหมาะสม

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตและการมีพัฒนาการเป็นไปตามช่วงวัย ในส่วนข้อมูลเชิงพื้นที่จากองค์กรสวัสดิการเด็กและครอบครัวนั้น ทิศทางความต้องการพัฒนาในส่วนสุขภาพ โภชนาการและพัฒนาการเด็กก็เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน โดยเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิฯได้ให้ข้อมูลว่า (เพ็ญวดี แสงจันทร์, 2557) แม่ส่วนใหญ่ในชุมชนแออัด ได้รับสารอาหารที่ไม่มีประโยชน์ต่อตนเองและลูก หรือร้ายกว่านั้น ส่วนหนึ่งติดสารเสพติด หรือสุราในเวลาว่าง ครั้นปัจจุบันมีแม่วัยเยาว์มากขึ้น แม่เหล่านี้อกจากการเรียนกลางคัน และไม่มีความพร้อม ขาดทักษะในการดูแลเด็กเล็ก เด็ก ๆ ได้รับสารอาหารไม่เป็นไปตามวัย เช่น ไม่ได้กินนมแม่ ต้องกินนมชงหวานชงน้ำร้อน เนื่องจากนมผงเด็กมีราคาค่อนข้างสูง บางรายกินนมกล่องทั้งที่อายุยังน้อยมาก บางรายกินน้ำผสมน้ำตาล หรือกินน้ำข้าว เป็นต้น

กรณีการเจ็บป่วยของเด็กเล็กนั้น ผู้ปกครองหรือผู้ใช้บริการจากมูลนิธิต่าง ๆ ได้กล่าวถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ต้องดูแลรับผิดชอบ โดยเฉพาะในกรณีที่มีลูกเป็นเด็กพิเศษ เช่น เด็กพิการ เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...เรื่องยา คือ เรามี 30 บาท แต่มันไม่ครอบคลุมโรคบางโรค ยาบางตัวซึ่งเรา ก็ต้องยอมจ่ายยานอกบัญชีหลักเอง....ตอนนี้พวกข้าขึ้นทางเลือก ก็จะเป็นพวก อีสุกอีใส คือ ผู้ปกครองก็ต้องจ่ายเอง....คือ แบบหลัก ๆ แล้วอยากให้ช่วยเรื่อง สุขภาพสำหรับเด็กที่เป็นโรคประจำตัว เด็กพิการ เด็กภูมิแพ้.... ซึ่งจริง ๆ แล้ว ถ้าเป็นเด็ก ในส่วนของครอบครัว ผู้ปกครองที่เขาไม่มี เขาจะทำยังไง....” (ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการจากมูลนิธิดวงประทีป, 31 มกราคม 2557)

“....ตอนคลอดปกติ แต่ชักตอนห้าเดือนโดยไม่ทราบสาเหตุ....น้องต้องกินยา นอนโรงพยาบาลทุกเดือน....แม่มามูลนิธิฯ แต่ก่อนพาน้องไปโรงพยาบาล บอก ตรง ๆ นะคะ เสียค่ารถไป - กลับ ก็เกือบสามร้อย ไปอยู่ได้สามสิบนาทีก็นอน เสร็จ คือไม่ได้อะไร แล้วก็นั่งรถกลับบ้าน....น้องมียานอกบัญชี ที่ต้องใช้ กล่อง เล็ก ๆ กล่องเดียวก็ประมาณพันกว่าบาทแล้ว....” (ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการ นาง ก(นามสมมติ)จากมูลนิธิเพื่อเด็กพิการ, 10 กุมภาพันธ์ 2557)

3.3.3) ด้านการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

ประเทศไทย มีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-2559 โดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 ซึ่งรูปแบบของบริการการศึกษาในระดับปฐมวัยมี 3 รูปแบบ คือ 1) ศูนย์เด็ก/สถานรับเลี้ยงเด็ก 2) ชั้นเรียนเด็กเล็ก 1 ปี และ 3) ชั้นอนุบาล 3-5 ปี (สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์เด็กฯ, 2553) สำหรับการดูแลเด็กปฐมวัยในประเทศไทยนั้น พบว่า มีการลงทุนในกลุ่มนี้ค่อนข้างน้อย เพียงร้อยละ 12 หรือเฉลี่ยต่อหัวต่อคน 23,282 บาทต่อคนต่อปี ขณะที่การลงทุนในกลุ่มประถมศึกษาสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 54 หรือเฉลี่ย 37,194 บาทต่อคนต่อปี (ศุภสิทธิ์ พรหมนารุโณทัย, อ้างถึงใน www.banmuang.co.th)

นอกจากนี้ในด้านการศึกษาของกลุ่มคนจนยังมีน้อยกว่ากลุ่มคนที่มีรายได้ดี ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า เด็กยากจนมีโอกาสด้านการศึกษาน้อยกว่า ทั้งการศึกษาในระดับเด็กเล็ก และโอกาสด้านการศึกษาระดับสูงขึ้นไป เด็กก่อนวัยเรียน ที่มาจากครอบครัวที่จนที่สุด (poorest quintile) มีอัตราเข้าเรียนปฐมวัยร้อยละ 25 ในขณะที่เด็กที่มาจากครอบครัวรวยที่สุด (richest quintile) เข้าเรียนในระดับปฐมวัยถึงร้อยละ 78 (เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร, 2556)

ข้อมูลจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นผู้ให้บริการของมูลนิธิต่าง ๆ ที่เป็นองค์กรสวัสดิการเด็กและครอบครัวได้สะท้อนข้อมูลที่สุดอดคล้องในทิศทางเดียวกันว่า

“...ตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ขวบ ประมาณนั้น เด็กจะเริ่มเข้าเรียนแล้ว แต่ว่าบางคนพ่อแม่ไม่มีเงินพาลูกเข้าอนุบาล ลูกเขียนกอไก่ ไม่เป็นลัทธิ ต้องวิ่งเล่นอยู่อย่างนั้น พ่อแม่มีข้ออ้างว่าไม่มีตั้งคัพพาลูกเรียน...เด็กที่เรียนพร้อมหลานที่ปู่เลี้ยงอยู่ทุกวันนี่ อายุ 12 ขวบ เพิ่งจะเรียน ป.2....” (ผู้ปกครอง/ผู้ให้บริการจากสหทัยมูลนิธิ, 21 กุมภาพันธ์ 2557)

“.....ก่อนหน้านั้นที่รัฐบาลมีการช่วยค่าชุดนักเรียนของเด็กโตใช้ใหม่ ประถมฯ ถึงมัธยมปลาย แต่ของเด็กเล็กจะไม่มี คือคุณต้องจ่ายเองทั้งหมด ค่าใช้จ่ายในส่วนของผู้เรียนเด็ก ไหนจะค่ารองเท้า ถุงเท้า คือเราเสียเหมือนเด็กโตทั้งหมด แต่เราไม่ได้รับตรงนั้น....” (ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการ จากมูลนิธิดวงประทีป, 31 มกราคม 2557)

แม้ว่านโยบายการศึกษาถ้วนหน้าในประเทศไทย นโยบายการศึกษาเรียนฟรี ขยายจากเดิม 12 ปี เป็น 15 ปี ในปี พ.ศ. 2552 ครอบคลุมเด็กตั้งแต่ก่อนวัยเรียนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกลุ่มเด็กสัญชาติไทย และเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย (เด็กไร้รัฐ กลุ่มชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อย และแรงงานข้ามชาติ) ซึ่งให้การช่วยเหลือ 5 ประเภท ได้แก่ 1) ค่าเล่าเรียน 2) ค่ารายวัน 3) อุปกรณ์การเรียน 4) เครื่องแบบนักเรียน และ 5) กิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งส่งเสริมการปรับปรุงคุณภาพในกลุ่มนักเรียน (www.ilo.org/pulbns) แต่จะเห็นได้ว่า กลไกการดำเนินการตามนโยบายที่เกิดผลในทางปฏิบัติเพื่อให้การช่วยเหลือเรื่อง บริการทางการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนนั้นยังไม่ครอบคลุม และยังไม่เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพด้านนโยบายฯ ที่ได้กำหนดไว้ มากกว่านั้น ข้อมูลจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ. อ้างถึงใน สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์เด็กฯ, 2553) ระบุผลการประเมินการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัยพบว่า เด็กในกรุงเทพฯและปริมณฑล มีโอกาสได้รับการศึกษาก่อนประถมศึกษาสูงกว่าเด็กในภาคอื่น ส่วนเด็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้มีโอกาสดำเนินการศึกษาก่อนประถมศึกษาที่ต่ำกว่าอัตรารวมของประเทศ โดยเฉพาะเด็กในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีโอกาสเข้ารับการศึกษาน้อยกว่าอัตรารวมของภาคใต้

การศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในเรื่องของโอกาส บริการ และคุณภาพ ตลอดจนการลงทุนด้านการศึกษาในประเทศ อาจกล่าวได้ว่าเป็นโอกาสและความท้าทายในการจะพัฒนาให้มีการขยายการเข้าถึงในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง รวมถึงพื้นที่ที่ยังมีบริการสำหรับเด็กเล็กอยู่น้อย การพัฒนาบริการต่าง ๆ ให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยตัวเลขปี พ.ศ. 2554 คณะบดีคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และที่ปรึกษาโครงการพัฒนา

ฐานข้อมูลสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนระบบประกันโอกาสทางการศึกษาของ สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน(สสค.) ระบุว่า มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งสิ้น 19,718 แห่ง เด็กปฐมวัย 911,143 คน และครูผู้ดูแลเด็ก 51,193 คน ครู/ผู้ดูแล 1 คน ต้องรับผิดชอบดูแลเด็กปฐมวัย 17 คน(www.banmuang.co.th, 2557) ซึ่งทำให้เห็นว่าการดูแลเด็กที่เป็นบริการในสถานรับเลี้ยงเด็ก(Child care)ก็ยังไม่ได้มาตรฐาน

ดังนั้น จากที่กล่าวมาในเรื่องของความเสี่ยงที่เด็กเล็กหรือปฐมวัยนี้เป็นกลุ่มเด็กที่เผชิญกับความเปราะบางทั้งในช่วงวัยที่ต้องการการดูแลที่ใกล้ชิดและเป็นไปอย่างเหมาะสม ความต้องการการเพิ่มโอกาสเพื่อให้ได้รับโภชนาการที่ดี มีการกระตุ้นพัฒนาการ อันมีผลต่อสุขภาพ สติปัญญา การเรียนรู้ และการพัฒนาทุกด้าน เด็กปฐมวัยทุกคนในประเทศไทยจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมเพื่อเป็นหลักประกันในการอยู่ดีมีสุข และการสนองความต้องการการพัฒนาการตามช่วงวัย อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพบริบทของสังคม ครอบครัว และชุมชนทำให้การดูแลในเชิงสวัสดิการด้านเด็กยังติดขัดด้วยข้อจำกัดบางประการ เช่น โอกาสที่แตกต่างกันในการเข้าถึงบริการทางการศึกษา การจัดบริการทางการศึกษาที่ยังไม่ไปตามมาตรฐานเพื่อให้มีคุณภาพที่เหมาะสม เป็นต้น นอกจากนี้ เรื่องของภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในปัจจุบัน ซึ่งผู้ปกครองต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ค่าครองชีพที่สูงในยุคปัจจุบันนั้นก็แตกต่างจากในอดีต ทำให้รายรับของครอบครัวไม่เพียงพอกับรายจ่าย มากกว่านั้น ค่าใช้จ่ายกรณีเด็กเจ็บป่วยรวมถึงค่าเดินทาง ค่ายานอกบัญชีหลัก การป่วยฉุกเฉิน ซึ่งจำเป็นต้องเข้ารับบริการจากคลินิกใกล้บ้าน แทนการไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลซึ่งอาจห่างไกล สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวยังเป็นความรับผิดชอบของครอบครัวแต่ละครอบครัว ซึ่งครอบครัวแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างในศักยภาพ ความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองได้ นั่นหมายถึง คุณภาพของการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยก็จะเป็นสิ่งที่ถูกกระทบกระเทือนตามมา

เนื่องจากเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วง ซึ่งอาจแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ วัยแรกเกิด - วัยทารกตอนต้น (0-18 เดือน) วัยทารกตอนปลาย (18 เดือน-3 ขวบ) และวัยเด็กตอนต้น (3-6 ขวบ) ตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ หรืออาจแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ วัยทารก

(0-2 ขวบ) และวัยเด็กตอนต้น / วัยก่อนเข้าโรงเรียน (ประมาณ 2 ½ ขวบ – 6 ขวบ) (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2540) ซึ่งในช่วงของเด็กปฐมวัย สิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดและสำคัญที่สุดในการดูแลอบรมเลี้ยงดูเด็ก คือ ครอบครัว ในหลายประเทศทั่วโลกจึงมีการมีนโยบายมาตรการและกลไกทางกฎหมายเพื่อให้เกิดการคุ้มครองทางสังคมแก่เด็กเล็กหรือเด็กปฐมวัย ในกรณีที่พ่อแม่หย่าร้างกันจนเหลือผู้ปกครองเพียงคนเดียว (Single-Parent Families) กรณีเด็กไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ แต่ผู้เลี้ยงดูเป็นปู่ ย่า ตา ยาย ทำให้เกิดข้อจำกัดบางประการในการเลี้ยงดู ดังนั้น จึงมีเรื่องของเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร (Child Support Grant) เพื่อช่วยเหลือครอบครัว ให้ครอบครัวสามารถดูแลเด็กให้ความอบอุ่นและส่งเสริมพัฒนาการตามช่วงวัยได้

4) การเปิดพื้นที่การขยายฐานการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กในสังคมไทย

เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร (Child Support Grant) เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการเด็กและครอบครัว โดยเป็นนโยบายการสนับสนุนครอบครัวให้สามารถดูแลเลี้ยงดูเด็กได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น การลดความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสและช่องทางการเข้าถึงบริการ สวัสดิการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งในรูปของตัวเงิน วัตถุ สิ่งของ และบริการอื่น ๆ ให้กับเด็กและครอบครัว แม้ว่าเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตรจะเป็นการให้ที่เป็น “ตัวเงิน” แต่เป้าหมายของเงินดังกล่าวเป็นไปเพื่อเพิ่มความสามารถของครอบครัวในการเลี้ยงดูเด็ก การรับรองสิทธิที่เด็กพึงได้รับ รวมถึงการคำนึงในหลากหลายของครอบครัวในสังคม ซึ่งครอบครัวแต่ละครอบครัวอาจความต้องการจำเป็นในการรับบริการที่แตกต่างกันไป เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตรโดยนัยยะของการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็ก จึงมิใช่การกล่าวถึง เรื่องเงิน เป็นเป้าหมายหลักแต่อย่างใดมากกว่านั้น กรณีของผู้รับเงินอุดหนุนฯ นี้ อาจจัดให้กับพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้ดูแลเลี้ยงดูลูกเอง หรือหากผู้ดูแลเด็กเป็นปู่ ย่า ตา ยาย หรือผู้ดูแลเด็ก/ผู้ปกครองตามกฎหมายก็สามารถรับเงินอุดหนุนนี้ได้โดยผ่านการประเมินฯ ให้ได้เกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ (<http://www.humanservices.gov.au/spw>) หรือในบางประเทศมีการตราเป็น

กฎหมาย เช่น ประเทศสหราชอาณาจักร นั้น การจ่ายค่าเลี้ยงดูบุตร (Child Support) เป็นมาตรการด้านสวัสดิการเด็กและครอบครัว โดยมีกฎหมายการจ่ายเงินค่าเลี้ยงดูบุตร (Child Support Act 1990) และมีกฎหมายใหม่ที่เรียกว่า Child Support, Pensions and Social Security Act 2000) เป็นต้น.

สำหรับสังคมไทย เรื่อง เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร ที่ปฏิบัติกันมานั้นมักเป็นส่วนของการดูแลรับผิดชอบบุตรโดยชายผู้เป็นบิดา (Private Child Support) ทั้งนี้ ค่าเลี้ยงดูบุตรกับการบังคับใช้ทางกฎหมายอาจกล่าวได้ว่าเป็นการตกลงหรือเจรจาระหว่างสามีภรรยา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการสนับสนุนการเลี้ยงดูบุตรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่หากตกลงกันไม่ได้ก็ต้องยื่นฟ้องเพื่อผ่านกระบวนการทางศาล ซึ่งมีระบบขั้นตอน และระยะเวลาที่ใช้รวมถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตามมา ผู้หญิงที่เป็นแม่ในหลาย ๆ ครอบครัวจึงเลือกที่จะไม่เข้าสู่กระบวนการดังกล่าว แต่เลือกที่จะกัดฟันต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เลี้ยงดูลูกด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ภายใต้สถานการณ์สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคมอันส่งผลต่อครอบครัวและบุคคล ส่งผลให้ประชากรของประเทศไทยในอนาคตจะเป็นสังคมผู้สูงอายุ ดังนั้น เด็กปฐมวัยซึ่งนอกจากจะเป็นช่วงวัยทองขยายพัฒนาการแล้วยังเป็นกลุ่มวัยที่สังคมไทยจำเป็นต้องมีการลงทุนทางสังคมด้านเด็ก เพื่อมุ่งสู่การผลิตประชากรที่มีคุณภาพของสังคมไทยในอนาคต

การคุ้มครองทางสังคมด้านเด็ก ในเรื่องเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร เพื่อเป็นนโยบายการสนับสนุนครอบครัวในการทำบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของการอบรมบ่มเพาะเด็ก ซึ่งเปรียบได้ดัง *ต้นกล้า* ให้พัฒนาเติบโตใหญ่เป็นผู้ใหญ่ *ประดุจดั่งไม้ใหญ่* ที่มีรากแก้วที่แข็งแรง ลำต้นแตกใบกิ่งก้านสาขาให้ร่มเงาส่งเสริมความร่มเย็นเป็นสุขแก่สังคมไทยในอนาคตต่อไปได้นั้น จึงจำเป็นต้องมีการสร้างหลักประกันร่วมกันของคนในสังคมทุกภาคส่วน โดยเฉพาะบทบาทของภาครัฐในการอุดหนุนเด็ก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดพื้นที่การขยายฐานการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กในสังคมไทย ทั้งนี้ประโยชน์ของเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร อาจยกตัวอย่างบางกรณี ดังนี้

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมเพื่อช่วยในการปรับตัวของแม่เลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ระบุว่า ปัญหาสำคัญอันดับต้นของกลุ่มตัวอย่างนี้ คือ ปัญหาด้าน

เศรษฐกิจ และ ระบุว่า ความต้องการของแม่วัยเยาว์นี้ คือ การได้เลี้ยงลูกให้ดีที่สุด โดยมีกรณีตัวอย่างการให้บริการเพื่อป้องกันการละทิ้งเด็กที่โรงพยาบาลสงขลา ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ สามารถยุติการทิ้งเด็ก โดยการระดมทุนช่วยการเลี้ยงดูลูกของแม่วัยเยาว์ โดยมีบริการนมผง และบริการที่เป็นตัวเงิน คือ ค่าใช้จ่ายรายเดือน ๆ ละ 500 บาท เป็นกำลังใจให้แก่แม่วัยเยาว์ที่ยังไม่มีรายได้และแม่ที่ยากจน (ชิตติยา กรณสูตร และ ญัณฐิศา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2553) ซึ่งนอกจากงานวิจัยดังกล่าว ในส่วนเจ้าหน้าที่บุคลากรที่เปี่ยมด้วยประสบการณ์การทำงานในองค์กรสวัสดิการเด็กและครอบครัวมา ยาวนานได้ให้ข้อมูลและยกตัวอย่างของประโยชน์ที่กลุ่มครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวจะได้รับ หากมีเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร (ปรับปรุงจาก ศุภอาภา องค์กรสกุล, 2557) เช่น

ก) เมื่อครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้เป็นแม่อยู่ในช่วงการตั้งครรภ์และคลอดบุตร การมีที่พักระหว่างการตั้งครรภ์และหลังคลอดที่ปลอดภัย โดยเฉพาะหลังคลอดที่แม่ต้องเลี้ยงลูก ในระยะนี้ **เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร** จะช่วยให้แม่เลี้ยงลูกได้โดยมีภาวะความกดดันน้อยลงเพิ่มโอกาสในการที่เด็กจะได้รับการเลี้ยงดูที่มีคุณภาพมากขึ้น

ข) ระยะหลังคลอด การดูแลลูกนั้น การจัดสวัสดิการให้มีสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีคุณภาพ ให้ผู้หญิงที่เป็นแม่สามารถนำลูกมาฝากเลี้ยงได้ในตอนกลางวัน หรือช่วงที่แม่ทำงาน เด็กก็สามารถอยู่กับแม่ได้โดยไม่ต้องไปฝากไว้กับญาติหรือทิ้งไว้ในสถานสงเคราะห์ ซึ่ง **เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร** นี้ จะช่วยลดความเสี่ยงในการทอดทิ้งเด็ก หรือการที่เด็กไม่ได้อยู่กับแม่แต่ต้องไปอยู่กับผู้อื่น โดยการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการการรับฝากเลี้ยงเด็ก และเพิ่มโอกาสในการทำงานมีรายได้ของแม่ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว

ค) ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว มีการทำบทบาทเป็นทั้งพ่อและแม่ อบรมเลี้ยงดูลูก ในขณะที่เดียวกันก็ต้องทำงานหารายได้จนเจือครอบครัว ซึ่งย่อมส่งผลในการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัว เช่น การหยุดงานกรณีลูกป่วยไม่มีคนดูแล การพาลูกไปโรงพยาบาลซึ่งนอกจากค่ารักษาพยาบาลยังรวมค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ฯลฯ **เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร** การมีเงินสนับสนุนดังกล่าวจะช่วยเพิ่มโอกาสในการหาคนช่วยดูแลลูกยามป่วยไข้ หรือเพิ่มโอกาสในการใช้บริการคลินิกใกล้บ้าน เป็นต้น

บทส่งท้าย

บริบททางสังคมกับการพัฒนาคุณภาพประชกรนั้น นับได้ว่ามีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในหลายมิติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อกันในทางระนาบและแนวดิ่ง ดังนั้นในการสร้างหลักประกันการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็ก กรณี เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร เพื่อสนับสนุนการมีเด็กและครอบครัวที่เข้มแข็ง ซึ่งจะไปเสริมสร้างชุมชนและสังคมให้น่าอยู่ในทางกลับกันชุมชนและสังคมที่เป็นมิตรเอื้ออำนวยให้เด็กและครอบครัวได้มีโอกาสเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่ต้องการจำเป็น ย่อมเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของเด็ก และครอบครัวอย่างยั่งยืนมีความสำคัญและเป็นประโยชน์สร้างความมั่นคงของมนุษย์ ความมั่นคงทางสังคม ตลอดจนความมั่นคงประเทศชาติต่อไป

ทั้งนี้ หลักการเหตุผลสำหรับความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องมี การคุ้มครองทางสังคมด้านเด็กในสังคมไทย เรื่อง เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร อาจกล่าวสรุปได้ดังนี้

1) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR) ซึ่งได้รับรองและประกาศโดยสมัชชาสหประชาชาติในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2491 (<http://www.nhrc.or.th>) ข้อ 16 (3) ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติ และหลักมูลของสังคม และมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากสังคมและรัฐ และ ข้อ 25 (2) มารดาและเด็กมีสิทธิที่จะรับการดูแลรักษาและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งปวงไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกสมรส จะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

2) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคี หลักการที่สำคัญเป็นสิทธิเด็กให้ได้มีชีวิตอยู่รอด ได้รับการพัฒนาตามช่วงวัย มีการมีส่วนร่วม และการปกป้องคุ้มครอง โดยอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก รัฐภาคีแห่งอนุสัญญานี้ ระบุว่าสหประชาชาติได้ประกาศในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่า เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เชื่อว่า ครอบครัวในฐานะเป็นกลุ่มพื้นฐานของสังคม และเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สำหรับการเจริญเติบโตและความอยู่ดีกินดีของสมาชิกทุกคน โดยเฉพาะเด็กควรจะได้รับ การคุ้มครองและการช่วยเหลือที่จำเป็น เพื่อที่จะสามารถมีความรับผิดชอบในชุมชนของตนได้อย่างเต็มที่ และ ยอมรับ ว่าเพื่อให้

เด็กพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างกลมกลืนและเต็มที่ เด็กควรจะได้เติบโตในสิ่งแวดล้อมของครอบครัว ในบรรยากาศแห่งความผาสุก ความรักและความเข้าใจ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน องค์การสหประชาชาติ, 2554)

3) สถานการณ์ข้อมูลทางประชากรศาสตร์ ระบุตัวเลขของประชากรวัยเด็กที่มีอัตราการเกิดน้อยลงในแต่ละปี และในทางตรงข้ามอัตราการเพิ่มของผู้สูงอายุมีมากขึ้น จำนวนเด็กปฐมวัยในปัจจุบันจึงจะเป็นประชากรที่สำคัญมากในอนาคต เนื่องจากเด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า ประชากรกลุ่มนี้จะเติบโตเป็นกลุ่มวัยแรงงานที่แบกรับภาระการดูแลของผู้สูงอายุสองรุ่น (รุ่นพ่อแม่ และรุ่นปู่-ย่า ตา-ยาย) กลุ่มคนเหล่านี้จะมีคุณภาพหรือด้อยคุณภาพจึงอาจไม่ใช่ความรับผิดชอบของแต่ละครอบครัวอีกต่อไป หากแต่รัฐบาลและสังคมไทยจำเป็นต้องมีการลงทุนให้การดูแลเพื่อการพัฒนาให้เกิดประชากรที่มีคุณภาพของสังคม

4) รูปแบบและลักษณะของครอบครัวไทยในปัจจุบันมีความหลากหลาย โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของกลุ่มครอบครัวที่มีเงื่อนไข/ข้อจำกัดทางทรัพยากรบางประการที่อาจมีผลต่อการเลี้ยงดูเด็ก เช่น ครอบครัวพ่อหรือแม่คนเดียว/พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว (Single Parent Families) ครอบครัวข้ามรุ่นที่มีผู้สูงอายุอยู่กับเด็ก และครอบครัวย้ายถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ ครอบครัวยังได้รับผลกระทบที่ก่อให้เกิดอันตราย ความเสี่ยงต่างๆ อันส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุข และความมั่นคงของครอบครัว ในลักษณะที่หลากหลาย เช่น การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ วิกฤติเศรษฐกิจ ความรุนแรงการเมือง การอพยพย้ายถิ่น การหย่าร้าง และการละเมิดสิทธิของครอบครัว เป็นต้น

5) งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการของหลายประเทศ ได้อ้างถึงข้อค้นพบของการลงทุนที่คุ้มค่าสำหรับเด็กปฐมวัย และตามทฤษฎีทุนมนุษย์ (www.econ.tu.ac.th, 2554) ได้ระบุว่า เด็กเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่สามารถเป็นที่พึ่งและเป็นหลักประกันให้พ่อแม่ซึ่งแก่เฒ่า เป็นหลักประกันในชีวิตให้พ่อแม่ เลี้ยงดูผู้สูงอายุ ดูแลสุขภาพและอื่น ๆ ทฤษฎีทุนมนุษย์ตั้งข้อสันนิษฐานว่าพ่อแม่ยอมสละทรัพยากรและเวลาที่มีจำกัดเพื่อบำรุงและเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งถึงเยาวชน

และเป็นผู้ใหญ่ เป็นการลงทุนที่ให้ผลประโยชน์ในระยะยาวอย่างคุ้มค่า อย่างไรก็ตาม ความสามารถของแต่ละครัวเรือนที่จะลงทุนในตัวเด็กแตกต่างกันตามสถานะทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การเลี้ยงดูเด็กจึงต้องการนโยบายสนับสนุนครอบครัว เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญเพื่อช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม มากกว่านั้น คือ ลดความเสี่ยงการเกิดวิกฤติปัญหาของเด็กและครอบครัว และยังเป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสิทธิประโยชน์และบริการต่าง ๆ ของเด็กและครอบครัว

6) การเริ่มต้นที่เด็กปฐมวัย เนื่องจากการค้นคว้าแหล่งข้อมูลเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ รวมถึงแหล่งข้อมูลบุคคลครอบครัว คือ ผู้ปกครอง/ผู้ให้บริการจากองค์กรสวัสดิการเด็กและครอบครัว ในครั้งนี้ พบว่าบริการสวัสดิการต่าง ๆ สำหรับเด็กปฐมวัยหรือก่อนวัยเรียนนั้นมีอยู่น้อยเมื่อเปรียบ เทียบกับเด็กวัยเรียนที่เข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งก็จะมีบริการสวัสดิการต่าง ๆ เช่น นมโรงเรียน รถรับ-ส่ง และอุปกรณ์การเรียน เป็นต้น มากกว่านั้น เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่พึ่งพิงสูง เนื่องจากยังไม่สามารถช่วยเหลือดูแลตัวเองได้ ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากเด็กวัยอื่น และวัยนี้เป็นช่วงวัยทองของพัฒนาการดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งข้อมูลสถานการณ์เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย ทำให้เห็นว่าสังคมไทยในปัจจุบันเด็กกลุ่มนี้เผชิญกับความเสี่ยง และปัญหาด้านต่าง ๆ อันส่งผลกระทบต่อพัฒนาการการเรียนรู้ สติปัญญา สุขภาพและความสามารถที่อาจกล่าวได้ว่าไม่เป็นไปตามมาตรฐานการเลี้ยงดูขั้นต่ำ จึงเป็นความชอบธรรมที่สังคม โดยเฉพาะภาครัฐจะได้มีการทบทวนและลงทุนด้านเด็ก โดยการจัดเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตรเพื่อเป็นการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็ก โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กปฐมวัย

7) ประเทศไทยมีนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัยฉบับแรก ปี พ.ศ. 2550 – 2559 และมีรายงานการติดตามแบบประเมินผลนโยบายฯ ในช่วงครึ่งแรก พ.ศ. 2550 – 2555 ข้อที่น่าสังเกตที่ระบุในเอกสารดังกล่าว คือ การทำงานมาตรการเชิงเดี่ยว แต่ละหน่วยงานบรรลุเป้าประสงค์ได้เบ็ดเสร็จในหน่วยงานตัวเอง แต่มาตรการที่เป็นการทำงาน เชิงระบบและอาศัยการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายยังต้องเร่งรัดการทำงาน พัฒนาระบบการทำงานต่อไป (<http://www.onec.go.th>) ซึ่งปัจจุบันนี้ ประเทศไทยมี

หน่วยงาน/องค์กร รวมถึงภาคประชาชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยมากมาย รวมถึงนโยบายๆ ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ หลายฉบับ เช่น นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัยฯ (พ.ศ. 2550 – 2559) นโยบายและยุทธศาสตร์ระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาเด็กตามแนวทาง “โลกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก” (พ.ศ. 2550 – 2559) และพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2550) เป็นต้น ดังนั้น เพื่อให้การทำงานอย่างเป็นระบบ จึงควรมีการพิจารณาความเชื่อมโยงสัมพันธ์จัดระบบทั้งในระดับนโยบาย และปฏิบัติการ โดยน่านโยบาย เรื่อง เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร มาเป็นส่วนเติมเต็มที่สำคัญในการสนับสนุนครอบครัว ชุมชนและสังคมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กอย่างยั่งยืนต่อไป

รายการอ้างอิง

- กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดชกุล. (2554). *เอกสารคำสอน วิชา สด.632 นโยบายสวัสดิการสังคมเปรียบเทียบ เรื่อง นโยบายสวัสดิการครอบครัวใน 10 ประเทศ*. กรุงเทพฯ : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัตติยา กรณสูต และ ญัฐธิดา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดปัญหาแม่วัยเยาว์ และการสนับสนุนทางสังคมเพื่อการปรับตัวของแม่วัยเยาว์. *วารสารสังคมวิวัฒน์*. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ปีที่ 1, ฉบับที่ 2 (กันยายน – ธันวาคม 2553).
- คณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชน องค์การสหประชาชาติ, ผู้แต่ง. กระทรวงการต่างประเทศ, ผู้แปล. (2544). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : หจก.แสงเทียนการพิมพ์.

ธนานันท์ บัวทอง และ วรเวศม์ สุวรรณระดา. (2555). *การคำนวณข้อมูลการสำรวจภาวะสังคมและเศรษฐกิจของครัวเรือน NSO ปี 2533 และ 2552*. ในเอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง ครอบครัวยุคใหม่กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ณ โรงแรมรอยัลปริ้นเซส กรุงเทพฯ วันที่ 28 พฤษภาคม 2557.

เพ็ญวดี แสงจันทร์. (2556). *ความสำคัญของการพัฒนาเด็กและชุมชน*. ข้อเขียนเพื่อเตรียมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาและดูแลเด็กปฐมวัยกับการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็ก ครั้งที่ 1 : มองอนาคตเด็กทุกคน เพื่อชนทุกระดับ ณ หอจดหมายเหตุ พุทธทาส. วันที่ 19 พฤศจิกายน 2556.

มาลี จิรวัดนานนท์. (2551). *แนวทางการส่งเสริมการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวพ่อแม่คนเดียว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นโท สาขาวิชาพัฒนศึกษา, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัชนิกร โชติชัยสถิตย์. (2545). *มาตรการและกลไกทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดสวัสดิการครอบครัวและสังคม*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา สวัสดิการครอบครัวและสังคม*. หน่วยที่ 4-9. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศุภลักษณ์ พงษ์พิงศ์สิทธิ์. (2537). *สุขภาพจิตและพฤติกรรมทางการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มาจากครอบครัวหย่าร้าง : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศุภาภา อังศ์สกุล. (2556). *แนวคิดเรื่องการพัฒนาเด็กปฐมวัย*. ข้อเขียนเพื่อเตรียมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการการพัฒนาและดูแลเด็กปฐมวัยกับการคุ้มครองทางสังคมด้านเด็ก ครั้งที่ 1 : มองอนาคตเด็กทุกคนเพื่อชนทุกระดับ ณ หอจดหมายเหตุ พุทธทาส. วันที่ 19 พฤศจิกายน 2556.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2540). *จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2552). ระบบกฎหมายไทยและสถานะแม่เลี้ยงเดี่ยว. ใน *เป็นพ่อแม่หลังชีวิตคู่แยกทาง : มุมมองด้านกฎหมาย มิติหญิงชายและวาทกรรม*.
เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์.

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *แผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (แรกเกิด ถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) ตามนโยบายรัฐบาลด้านเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2555-2559*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิก จำกัด.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ (สท.). (2553). *รายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชนปี 2552*. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิก จำกัด.

เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ. *การพัฒนาและดูแลเด็กปฐมวัย กับ การคุ้มครองทางสังคมแก่เด็ก ครั้งที่ 2*. (โอกาสการลงทุนเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย : เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร) ณ ห้องประชุมจุมภฏพันธ์ทิพย์ ชั้น 4 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วันที่ 9 มกราคม 2557.

เอกสารประกอบการอบรมสัมมนา เรื่อง *เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร : แนวคิดและทิศทางในอนาคต*. ณ โรงแรมสุโกศล. วันที่ 28 มกราคม 2557.

เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร. *เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร ทำไมจึงสำคัญและมีความจำเป็น*. ณ ห้องประชุม 103 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วันที่ 23 มกราคม 2556.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

<http://apps.qlf.or.th>. *โอบามาประกาศการลงทุนในเด็กปฐมวัยเป็นวาระแห่งชาติ*. เข้าถึง วันที่ 21 มีนาคม 2557.

- <http://www.banmuang.co.th>. สาธารณสุขเปิดสถานการณ์เด็กปฐมวัย 1 ใน 3 พัฒนาการล่าช้าส่งผลไอคิว (IQ) มีโอกาสลดน้อย. เข้าถึง วันที่ 26 มีนาคม 2557.
- <http://www.ilo.org/publns>. การประเมินการคุ้มครองทางสังคมจากการปรึกษาหารือระดับชาติเพื่อก้าวสู่ฐานการคุ้มครองทางสังคม ภายใต้บริบทของประเทศไทย. เข้าถึง วันที่ 31 มีนาคม 2557.
- <http://www.econ.tu.ac.th>. การลงทุนในเด็กของครัวเรือนไทย. ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, เอกสารการสัมมนา, วันที่ 27 มิถุนายน 2554. เข้าถึง วันที่ 2 พฤษภาคม 2557.
- <http://www.nhrc.or.th>. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. เข้าถึงวันที่ 12 มิถุนายน 2550.
- <http://www.midnight.univ.org>. แม่เลี้ยงเดี่ยวโดดเดี่ยว (Lonely Mom). เข้าถึง วันที่ 20 พฤษภาคม 2557.
- <http://www.onec.go.th/onec>. สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้บทความทางวิชาการ 4. เข้าถึง วันที่ 2 เมษายน 2557.
- <http://www.prachachat.net/news>. โอบามาประกาศวาระแห่งชาติ “การลงทุนในเด็กปฐมวัย”. เข้าถึง วันที่ 21 มีนาคม 2557.
- <http://www.unicef.org/thailand>. การวิเคราะห์สถานการณ์เด็กและสตรี พ.ศ. 2559. เข้าถึง วันที่ 31 มีนาคม 2557.
- <http://witayakornclub.wordpress.com>. แนวโน้มของประเทศไทย และสรุปแนวทางการปฏิรูปการจัดการศึกษา. เข้าถึง วันที่ 21 เมษายน 2557.
- การประชุมกลุ่มผู้ปกครอง/ผู้ให้บริการองค์กรสวัสดิการเด็กและครอบครัว จำนวน 6 แห่ง.

ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการจากมูลนิธิดวงประทีป. ประชุมกลุ่มสนทนา, วันที่ 31 มกราคม 2557.

ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการจากมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมฯ. ประชุมกลุ่มสนทนา, วันที่ 29 มกราคม 2557.

ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการจากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก. ประชุมกลุ่มสนทนา, วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557.

ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการจากมูลนิธิเพื่อเด็กพิการ. ประชุมกลุ่มสนทนา, วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2557.

ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการจากมูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล. ประชุมกลุ่มสนทนา, วันที่ 30 มกราคม 2557.

ผู้ปกครอง/ผู้ใช้บริการจากสหทัยมูลนิธิ. ประชุมกลุ่มสนทนา, วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2557.